

INFORMACIJSKA DRUŽBA - IZZIVI IN REALNOST ZA SLOVENIJO

Povzetek: *Prispevek ima namen proučiti razloge za razvoj javnih (vladnih) politik informatizacije. Ugotavlja da so bile zgodnje politike informatizacije usmerjene predvsem v pospeševanje razvoja informacijsko komunikacijskih tehnologij. Pozneje, predvsem z globalnim prodorom interneta, pa se je pozornost preusmerila na družbene, gospodarske, kulturne in politične posledice informatizacije. Ta prehod je povezan z vpeljavo pojma informacijska družba v javne politike.*

Ključni pojmi: *informatizacija, informacijska družba, javna politika, informacijska infrastruktura, informacije javnega značaja*

Informacijska družba je pojem, ki se je sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja iz akademskih razprav o družbenih spremembah, ki so povezane z razvojem informacijskih tehnologij, preselil tudi v politični jezik in v jezik vsakdanjega življenja. Pri tem je uporaba tega pojma, in sklicevanje na informacijsko družbo, podvržena številnim skušnjavam. Ena od teh je, da ob navajanju možnosti, ki jih ponujajo informacijske in komunikacijske tehnologije in na njih zasnovane aplikacije, vse prehitro zamenjamo realnost z pričakovanji. Vse prepogosto se informacijska družba prikazuje kot idealna družba, kot družba, kjer so vsem enako dostopne tehnologije, znanje in soudeležba pri dobrinah, ki jih prinaša na znanju in tehnologiji utemeljena proizvodnja družbenega bogastva. Včasih je informacijska družba že kar sinonim za družbo harmonije, kjer so nam konflikti, ki jih poznamo iz industrijske civilizacije, že preteklost. Takšna sklepanja moramo zavrniti, ne samo zato, ker ne ustrezajo dejanskemu stanju v družbenih, gospodarskih in tehnoloških procesih, pač pa tudi zato, ker so nevarna. Napeljujejo namreč na sklepanje, da se procesi informatizacije v družbah uveljavljajo z železno logiko, sami od sebe, in da pravzaprav ni potrebno nič storiti, marveč samo "odpreti priložnosti" in nova oblika na informacijski tehnologiji zasnovanega blagostanja se bo zgodila sama od sebe. Zato se bom v svojem prispevku osredinil predvsem na recepcijo koncepta "informacijska družba" v sferi oblikovanja javnih politik. Predvsem me bo zanimal način formulacije problemov, ki jih javne politike obravnavajo, pa tudi cilji, ki jih s temi politikami želijo doseči¹.

* Dr. Pavel Gantar, docent na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubliani in minister na Ministrstvu za informacijsko družbo Republike Slovenije.

¹ Seveda naj poudarim, da cilj te obravnave ni celovita in obsežna primerjalna analiza politik informatizacije, pač pa zgolj ilustracija značilnih primerov.

Informacijska družba kot predmet oblikovanja javnih politik

Politike informatizacije (družbe) so se v zadnjem desetletju, ponekod pa že od sredine osemdesetih let, pojavile na seznamu vladnih javnih politik.² Torej je šlo za nekakšno novost, ki je dopolnila že tradicionalni nabor javnih politik³: gospodarske, socialne, izobraževalne, znanstvene, zaposlitvene itd. Najprej so se zasnove za politiko informatizacije pojavile v okviru znanstveno raziskovalnih institucij in univerz, ki so in so bile tudi sicer usmerjene na pospeševanje znanstvenega in tehnološkega razvoja.⁴ V prvem obdobju so bile politike informatizacije usmerjene predvsem na pospeševanje razvoja informacijskih in komunikacijskih tehnologij, še posebej pa digitalizacije komunikacijskih sistemov in uveljavljanje njihovih prednosti v primerjavi s tradicionalnimi analognimi omrežji. Z globalnim prodorom interneta v sredini devetdesetih let, pa se politike informatizacije fokusirajo okoli "novega" osrednjega pojma - *informacijska družba*. Kot opozarja Downey (1999: 121), se je poudarek od informacijsko komunikacijskih tehnologij in informacijskih procesov prenesel na koncept informacijske družbe. Pravi, da se je "koncept 'informacijske družbe' preselil iz akademskih debat in informiranega žurnalizma v 'policy arene". Skratka, javne oz. vladne politike se ne omejujejo samo na pospeševanje tehnološkega razvoja informacijskih sistemov, pač pa očitno dojemajo območje svojega delovanja širše v primerjavi s klasičnimi sektorskimi politikami. Prenos pojma informacijska družba iz akademske in raziskovalne sfere v območje politike in s tem v tako rekoč vsakodnevni jezik, sproža številna nelagodja. Razmeroma strogi koncepti informacijske družbe se v vsakodnevni uporabi razblinjajo, zgublajo na pojasnjevalni moči in imajo v politični rabi povsem druge funkcije: legitimizacijsko, mobilizacijsko, razvojno itd. Zato je prav gotovo smiselno raz-

² Na prostoru Evropske Unije je znamenito Bangemanovo poročilo z naslovom *Evropa in globalna informacijska družba iz leta 1994* pomenilo neke vrste preobrat, in je napovedalo nove usmeritve na tem področju in oblikovanje izrecne politike informatizacije. V Sloveniji je podobno vlogo odigrala "Modra knjiga" o informacijski družbi, ki jo je leta 2000 izdalo slovensko društvo Informatika. Glej: <http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/>

³ Z javnimi politikami imam v mislih politike, ki jih vodijo razni državni organi (vlade, ministrstva, zakonodajni organi) v ožjem smislu, pa tudi politike, ki jih vodijo razna "paravladna" telesa, kot so "sveti", "komisije", ki so sestavljene iz vladnih in nevladnih predstavnikov, pa tudi razne institucije in zavodi, ki so določeni za izvajanje javnih politik. Seveda imam pri tem tudi v mislih, da se takšne politike lahko vodi na nacionalni (državni) ravni ter na regionalnih in lokalnih ravneh - odvisno od političnega sistema vsake države.

⁴ Takšne politike na primer analizira Castells že ob koncu osemdesetih let. (Castells: 1989)

likovati med analitskimi koncepti informacijske družbe in med uporabo tega pojma v oblikovanju javnih politik⁵.

Želim izpostaviti nekaj domnev, zakaj se je pojem informacijske družbe tako dobro in tudi hitro prijel v politiki in si pridobil ugledno mesto v političnih programih in projektih tako rekoč povsod po svetu.

- Po mojem mnenju je bil ta pojem vsaj v začetku v politiki dojet bolj instinktivno kot pa zavestno. Najprej gotovo izraža hotenje političnih elit, da so sposobne slediti napredku na področju razvoja informacijsko komunikacijskih tehnologij in da se zavedajo (pozitivnih) posledic, ki jih ima takšen razvoj za družbo v celoti. Ni potrebno posebej poudarjati, da recepcija "informacijske družbe" v javnih politikah oziroma v političnem jeziku nasploh, praviloma temelji na "tehnološkem optimizmu", delno tudi na "tehnološkem determinizmu" (Prim.: Webster, 1995: 7-10, 195). Prizadevanje za oblikovanje informacijske družbe, naj bi razrešilo nekatere sicer podedovane probleme preteklih dob. Hkrati pa je oblikovalce javnih politik nedvomno fascinirala fleksibilizacija gospodarstva, ki so jo povzročile nove tehnologije.

- Pojem informacijske družbe funkcionira tudi kot "pozitivni odgovor" na praznino, ki jo je zapustila industrijska družba, in vse kar običajno opisujemo s tem terminom. Koncept postindustrijske družbe je pomenil samo odmik od industrijske družbe, ne pa tudi odgovora, kam oziroma v kateri smeri in v kakšno drugačno "družbo" se ta odmik dogaja. Pojem informacijske družbe zato v figurativnem smislu predstavlja *pozitivni program tega odmika*.

- Seveda ne smemo pozabiti, da je sektor informacijsko komunikacijskih tehnologij (razvoj in proizvodnja strojne in programske opreme) daleč najhitreje rastoči sektor razvitih gospodarstev, navkljub krizi, ki je ta sektor zajela po letu 2000. Zato je povsem jasno, da so se javne politike oprijele razvojnih možnosti tega sektorja kot osnove reševanje strukturnih problemov družb (nezaposlenost, javni izdatki...). Ta vidik je posebej opazen v Bangemannovem poročilu (1994), ki gospodar-

⁵ Tu opozarjam na razliko med uporabo pojma "informacijska družba" v kontekstu javnih politik in sociološkimi oz. družboslovnimi konceptualizacijami informacijske družbe. Sociološki oziroma analitski koncepti informacijske družbe seveda delujejo na drugačni ravni kot politični in služijo pravzaprav kot pojasnjevalni okviri za analizo družbenih sprememb, ki jih je povzročil hiter razvoj novih tehnologij. Seveda lahko takoj ugotovimo, da obstaja toliko konceptov informacijskih družb in hkrati njihovih kritik, kot je tudi različnih socioloških pojasnjevalnih okvirov. Kljub vsemu pa tudi tisti, ki odklanjajo pojem informacijske družbe kot nekakšnega novega fenomena, ne morejo zanikati razmeroma obsežnih sprememb kot rezultat razvoja novih informacijsko komunikacijskih tehnologij. Castells (1996: 21) potegne zelo pomembno distinkcijo med "informacijsko" (information) in "informatično" (informational) družbo: "Pojem informacijska družba poudarja vlogo informacij v družbi. Pa vendar dokazujem, da so informacije v najširšem pomenu besede, to je kot komunikacija in znanje vedno igrale pomembno vlogo v vseh družbah, vključno v srednjeveški Evropi (...). Za razliko pa pojem informatičnost nakazuje lastnosti specifične oblike družbene organizacije v kateri generiranje, procesiranje in prenos informacij postaja temeljni vir produktivnosti in moči, zaradi novih tehnoloških pogojev, ki se pojavljajo v tem zgodovinskem obdobju." Castells podaja primerjavo s pojmom industrijske družbe. Industrijska družba je pač industrijska zato, ker oblike industrijske organizacije prežemajo vse sfere dejavnosti in ne le "ožjo sfero" industrijske proizvodnje. Podobno velja za informatično družbo, ki jo zaznamuje "mrežna logika njene temeljne strukture", zato tudi uporablja pojem "network society", vendar dodaja, da ta pojem ne zajame vseh pomenov informatične družbe.

sko zaostajanje Evrope pripisuje prav zaostajanju na področju razvoja in uvajanja aplikacij, ki temeljijo na informacijsko komunikacijskih tehnologijah.

- Pomemben vidik je tudi informatizacija javne uprave in javnega sektorja. Ena od kritik klasične socialne države, vsaj evropskega tipa, je bila tudi tako imenovana "birokratizacija", počasnost odzivanja na probleme, nesenzitivnost za potrebe državljanov. Spomnim naj samo na znano Osbornovo in Geablerjevo knjigo *"Reinventing Government"* (1992), kjer izhajajoč iz kritike "uradniške države" zagovarjata prodor podjetniško in ciljno usmerjene javne uprave. Javno upravo oz. vlado naj bi tvorile javne službe, v katerih strokovnjaki delujejo kot tim, ki je usmerjen na rezultate (outpute), ne pa na inpute. Torej več natečajev in razpisov, več dajanja nalog v zasebni sektor (outsourcing) in privatizacija vsaj nekaterih služb. K državljanom usmerjene javne usluge naj bi bile cilj teh sprememb. To naj bi vodilo v "personalizacijo uslug", seveda v okviru enakih pravnih okvirov. Zato ni naključje, da sta informatizacija javne uprave in prehod na elektronsko poslovanje povezana tudi z "odpravljanjem administrativnih ovir"⁶ in z revizijo administrativnih in drugih procedur.⁷

- Eden od nadaljnjih razlogov, ki veljajo predvsem za Evropo, za ZDA in Japonsko pa mnogo manj, pa je ta, da je razvoj informacijsko komunikacijske tehnologije temeljito spremenil pojmovanje informacijske infrastrukture, katerega jedro je tvorila klasična PTT. Informacijska infrastruktura je bila tako kot na drugih področjih (ceste, komunala, oskrba z električno energijo) dojeta kot monopol, ki je nedeljiv in nekompetitiven. Državni telekomunikacijski operater pa opravlja funkcije v javnem interesu in pod nadzorom države. Znamenito Bangemanovo poročilo je seveda ugotovilo, da je takšno pojmovanje telekomunikacijskega sektorja kot javne infrastrukture eden od glavnih razlogov za zaostajanje razvoja informacijske infrastrukture in na njej temelječih aplikacij v Evropi. Deregulacija, privatizacija in kompetitivnost so bili opredeljeni kot ukrepi za povečevanje vloge informatizacije v Evropski uniji pa tudi drugje.⁸

- In končno tako kot vsaka javna politika, ima tudi politika informatizacije (oblikovanja informacijske družbe) svoj legitimizacijski značaj. S pomočjo oblikovanja takšnih politik, predvsem pa z njihovim učinkovitim izvajanjem, naj bi se politične elite legitimizirale kot tiste, ki zagotavljajo javni interes.

⁶ Tako imenovani "antibirokratski program", ki se z večjim ali manjšim uspehom izvaja tudi v Sloveniji.

⁷ Pri tem je zanimivo, da državljeni (v primerjavi s poslovnim sektorjem) elektronskemu poslovanju z državo ne pripisujejo zelo velikega pomena. Na raznih lestvicah "informacijskih uslug" se tovrstne usluge umeščajo na dno. Razlogi za takšen odnos niso raziskani. Moja domneva je, da imajo državljeni tudi sicer neradi opravka z "državo", pa naj bo to na klasičen ali elektronski način.

⁸ Paradoks je seveda tudi v tem, da je zahteva po deregulaciji sprožila razmeroma močno regulativno dejavnost in državni intervencionizem, saj drugače ni bilo mogoče prisiliti dotedanjih monopolistov, da prepustijo del torte tudi drugim. Skupni imenovalec vseh teh prizadevanj je "neodvisni regulatorni organ" na področju telekomunikacij, najpomembnejše sporno področje pa "razvezava lokalnih zank" oz. problem "zadnje milje", ki alternativnim operaterjem omogoča dostop do uporabnikov. Sicer pa liberalizacija telekomunikacijskega trga velja kot uspešen primer procesov demonopolizacije, ki so bili sproženi v osemdesetih letih - v primerjavi z nekaterimi manj uspešnimi zgledi, kot so železnice, oskrba z električno energijo ali vodooskrba.

Slovenija kot informacijska družba

Slovenija po indikatorjih razvoja informacijske družbe v svetovnem merilu sodi med bolj razvite, še posebej pa to velja za dostop in uporabo fiksne in mobilne telefonije, ki sta med najvišjimi v svetu.⁹ Hkrati pa je za Slovenijo tudi značilno, da je razmeroma pozno stopila na pot liberalizacije telekomunikacijskega trga, pravzaprav šele v letu 2001, ko je bil sprejet tudi nov zakon o telekomunikacijah, ki je ponudil pravne osnove za liberalizacijo. Prav ob razmeroma poznem začetku liberalizacije telekomunikacijskega trga in storitev, ki še traja, obenem pa ob razmeroma visoki stopnji informacijske oz. "digitalne" dostopnosti v Sloveniji, se neredko postavlja vprašanje, ali ni pravzaprav informacijska razvitost Slovenije rezultat odsotnosti liberalizacije, ne pa njene izpeljave. Ali ne bi bilo boljše skrb za razvoj informacijskih infrastruktur in storitev prepustiti enemu samemu "operaterju", ki bi na tako majhnem trgu kot je Slovenija lahko poskrbel za vse? Razvoj mobilne telefonije ponuja nedvoumni odgovor - šele vstop drugega operaterja je sprožil konkurenco, prilagajanje potrebam uporabnikov in njen silovit razmah.¹⁰

Še bolj značilen je primer razvoja interneta v Sloveniji. Internet je bil ena od prvih informacijskih storitev v Sloveniji, ki je bila tako kot drugod po svetu razvita zunaj tradicionalnih telekomunikacijskih podjetij, in sicer v akademskem in raziskovalnem okolju. Šele pozneje je to storitev, ob drugih manjših internetnih ponudnikih, začel razvijati tudi prevladujoči telekomunikacijski operater, vendar tako, da je omejeval dostop do cenejših številka za dostop do interneta drugim operaterjem. Po vsem sodeč je bil to glavni razlog, da je število uporabnikov interneta v Sloveniji med leti 1999 in 2001 začelo počasneje rasti. Šele ukrepi cenovne politike, povezane z liberalizacijo, so povzročili hitro rast interneta, ki je, kar zadeva dostopnost gospodinjstev do interneta, od leta 2001 do začetka leta 2004 narasla od 21% gospodinjstev do 45% gospodinjstev, ki imajo dostop do interneta. Področje interneta je danes tako rekoč edino, kjer bi lahko trdili, da ponudnik, ki je povezan s tradicionalnim telekomunikacijskim operaterjem nima, vsaj kar zadeva število uporabnikov, absolutne premoči na trgu, čeprav odločilno nadzoruje telekomunikacijske poti (najete vode in podobno). Seveda pa nevarnosti, ki izhajajo iz nedokončane liberalizacije telekomunikacijskega trga, še obstajajo, predvsem na področju tako imenovanega širokopasovnega dostopa, kjer sicer tekmujeta kabelski dostop in dostop prek digitalnih naročniških linij (xDSL), vendar le-ta praktično ni na voljo manjšim operaterjem. To dejstvo bi utegnilo upočasniti razširjenost širokopasovnih povezav, ki omogočajo večje hitrosti prenosa podatkov in razvoj novih internetnih storitev, ki zajemajo ponudbo multimedijskih storitev na področju šolstva, zabave, spletnega trgovanja in elektronsko posredovanih storitev javne uprave.

⁹ Čeprav zadnji podatki že kažejo, da narašča število stanovanj brez fiksne telefonske priključke, kar je nedvoumno znamenje, da mobilna telefonija že nadomešča fiksno. Primerjaj: RIS 2002/3 - Gospodinjstva - Uporaba interneta #45, Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko, Ljubljana, januar 2004. <http://www.ris.org>

¹⁰ Penetracija mobilne telefonije v Sloveniji danes znaša čez 80%, število storitev mobilne telefonije, vključno s širokopasovnimi, pa hitro narašča.

V tem prispevku ne nameravam podrobneje predstavljati in komentirati različnih kvantitativnih indikatorjev razvoja informacijske družbe,¹¹ saj je za njih značilno, da so zastareli še preden jih objavimo. Hkrati pa naj ne brez ironije pripomnim, da me preštevanje uporabnikov interneta in drugih informacijskih storitev včasih neprijetno spominja na preštevanje "stopnič", medalj in drugih priznanj na kakšnih športnih prireditvah. Seveda so zanesljivi in kvalitetni kvantitativni podatki zelo potrebni in brez njih ne moremo niti pri oblikovanju javnih politik, pa tudi ne pri raziskovalnem delu. Vendar pa nam pri vprašanju, kakšna je narava slovenske "informacijske družbe" danes, manjkajo predvsem kvalitativni podatki in analize. Koliko se je zaradi naraščajoče uporabe informacijskih storitev, predvsem pa interneta, spremenilo obnašanje in ravnanje ljudi ter njihove življenjske navade. Kaj pomeni ustvarjanje virtualnih prostorov interaktivnih iger, zabave, klepetalnic, kako se oblikujejo različne "javnosti" v virtualnem prostoru, kako specifičnosti tega prostora vplivajo na njegove akterje? Ali se recimo del politike in družabnosti seli v te prostore? Kakšne so prednosti in tudi nevarnosti tako razcentriranega in demokratičnega medija kot je internet? Odgovorov, ki bi izhajali iz bolj poglobljenih raziskovanj, na ta vprašanja (še) nimamo.

Eden od temeljnih problemov, ki jih prinaša razvoj informacijske družbe, je seveda vprašanje dostopnosti različnih družbenih skupin do novih tehnologij, vsebin in storitev. Neenak dostop do novih tehnologij in znanj lahko pomeni, da se poleg obstoječih neenakosti, pojavijo še nove, ki obenem utrjujejo in nadgrajujejo stare neenakosti. Za oznako teh neenakosti običajno uporabljamo izraz digitalna ločnica.¹² S pojmom digitalne ločnice označujemo razkorak med tistimi, ki imajo dostop do novih (digitalnih) tehnologij in vsebin ter jih znajo uporabljati, in med tistimi, ki tega nimajo. Študije po svetu kažejo, da so glavni elementi ločevanja dohodek, izobrazba in starost, pa vendar, čim večja je stopnja razvoja informacijske tehnologije v družbi kot celoti, tem manjši je digitalni razkorak. Te značilnosti veljajo tudi za Slovenijo, tako imamo največje razlike pri uporabi interneta, ki je dosegel 45% penetracijo v gospodinjstvih, manjše so pri uporabi računalnikov s približno 60% penetracijo in najmanjše pri uporabi mobilnih telefonov z več kot 80% penetracijo v gospodinjstvih. V Sloveniji so pomembne in opazne tudi razlike med mestom in podeželjem pri uporabi interneta. Študija o digitalni ločnici, ki jo je pripravil Vehovar s sodelavci (<http://mid.gov.si/mid/mid.nsf>) kaže, da je več kot tri četrtine uporabnikov interneta najti le v petini prebivalstva Slovenije.

Še bolj pa zaskrbljujejo podatki iz raziskave Raba interneta v Sloveniji iz januarja 2004, ko sem jo že citiral. Ob sicer zelo vzpodbudnih trendih rabe interneta, bijejo v oči velike razlike med regijami. Glede na uporabnike, ki uporabljajo internet vsak dan, lahko regije razdelimo na tri skupine: v prvi so Obala (61%), Osrednja Slovenija (54%), Goriška (48%) in Gorenjska (46%), v drugi skupini so Podravska (37%), Savinjska (33%) in Dolenjska (29%), v tretji skupini pa je Prekmurje s samo 15% vsakodnevnih uporabnikov interneta. Torej je iz podatkov očitno, da stopnja uporabe interneta predvsem reflektira siceršnjo stopnjo razvitosti posamezne

¹¹ Zanimanim bralcem priporočam obisk spletne strani Ministrstva za informacijsko družbo (<http://mid.gov.si/mid/mid.nsf>) in projekta RIS (<http://www.ris.org>).

¹² Različne razsežnosti in posledice digitalne ločnice opisuje Castells (2001).

regije in torej dejansko smemo trditi, da k sicer že obstoječim neenakostim, internet dodaja še svoje neenakosti. Podatki so toliko bolj zaskrbljujoči, ker bi prav razvojno šibkejša regije, ki so hkrati tudi v prostorskem smislu oddaljene od pomembnih razvojnih središč, ali pa imajo obsežna in odmaknjena ruralna območja, najbolj potrebovale moderne telekomunikacijske storitve in z njimi povezane vsebine, saj bi na ta način lahko vsaj deloma nadomestili regionalna razvojna neskladja.

Prav iz teh podatkov je jasno, kaj bi morale biti pogloblitve usmeritve politike informatizacije v Sloveniji:

- povečevanje računalniške pismenosti, še posebej pri tistih kategorijah prebivalstva, ki so na tak ali drugačen način izključeni iz "digitalne revolucije";
- izenačevanje pogojev dostopnosti do interneta med bolj in manj razvitimi slovenskimi regijami, predvsem z javnim financiranjem dostopnosti v manj razvitih predelih;
- zagotavljanje cenejšega in hitrejšega dostopa do interneta, kar vključuje tudi širokopasovne povezave, najprej in predvsem v izobraževalnih ustanovah;
- razvoj digitalnih vsebin, ki naj povečajo uporabnost in privlačnost internetnih storitev;
- pospeševanje novih oblik dela, ki temeljijo na delu na daljavo in uporabi novih tehnologij;
- odpiranje in vzdrževanje javno dostopnih točk do interneta, predvsem v predelih z manjšo dostopnostjo do interneta;

Novije politike informatizacije premikajo poudarek od klasičnih tem "zagotavljanja dostopnosti" do informacijske infrastrukture¹³ k informacijskim storitvam in vsebinam, predvsem pa tudi k povečevanju demokratičnega potenciala interneta. Vladne strategije zato praviloma dajejo velik poudarek dostopu do informacij javnega značaja, torej omogočanju neposrednega dostopa do gradiv, študij, dokumentov in analiz, ki nastajajo v javni upravi. Z zakonsko regulacijo¹⁴ odpirajo dostop do teh dokumentov, hkrati pa tudi zagotavljajo upravno in pravno varstvo, kadar je dostop do takšnih informacij zavržen. Neposredne posledice takšne regulacije so nedvomno pozitivne:

- poveča se število vsebin, ki so dostopne na internetu, predvsem v slovenskem jeziku. Hkrati pa gre za vsebine, ki so potencialno zanimive za vse, ki se tako ali drugače angažirajo v javnem življenju;
- tovrstne informacije, predvsem pa podatki, študije in empirične analize, s katerimi razpolagajo državni organi, so lahko predmet dodatne sekundarne obdelave ali rabe in predstavljajo "vhodno surovino" za razvijajoči se informacijski sektor;
- povečujejo preglednost delovanja javnih organov, saj morajo ti izhajati iz domneve, da so rezultati njihovega delovanja javni in podvrženi presoji javnosti.

Oblikovanje javnih politik informatizacije (oblikovanja informacijske družbe) je torej že doživelo določene spremembe, še več pa jih lahko pričakujemo v prihodnosti. V informacijsko bolj razvitih družbah bodo v prihodnosti bolj prevladovala teme, ki so povezane z vsebino, interaktivnimi storitvami (bančništvo, javna

¹³ S tem še ni rečeno, da so problemi dostopnosti rešeni.

¹⁴ Glej na primer: Zakon o dostopu do informacij javnega značaja. Uradni list 24/2003.

uprava, zdravstvo, poslovno komuniciranje), predvsem pa tudi z varnostjo in zasebnostjo elektronskih komunikacij. V informacijsko manj razvitih družbah pa bodo še naprej prevladovali problemi v zvezi z dostopnostjo do informacijske infrastrukture. Slovenija je trenutno nekje med obema poloma.

LITERATURA

- Castells, Manuel (1989): *The Informational City. Information, Technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process.* Oxford: Blackwell.
- Castells, M. (1996): *The Rise of Network Society.* Blackwell, str. 20-63
- Castells, M. (2001): *The Internet Galaxy. Reflections on the Internet, Business, and Society.* Oxford: Oxford University Press.
- d'Haenens, Leen (1999): *Beyond Infrastructure: Europe, the USA, and Canada on the Information Highway.* V: Downey, John & McGuigan, Jim (Eds.)(1999)
- Downey, John & McGuigan, Jim (1999) (Eds.): *Technocities.* London: Sage.
- Downey, John (1999): *XS 4 All? "Information Society" Policy and Praactice in the European Union.* V: Downey, John & McGuigan, Jim (Eds.)(1999).
- Osborne, David & Geabler, Ted (1992): *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector.* Reading MA: Addison-Wesley.
- Webster, Frank (1995): *Theories of Information Society.* London: Routledge.

Dokumenti:

- Globalna informacijska družba, Priporočilo svetu Evrope (Bangemannovo poročilo), Bruselj, 26. maj 1994, <http://mid.gov.si/mid/mid.nsf/>
- Modra knjiga: Slovenija kot informacijska družba. Slovensko društvo Informatika, Ljubljana 2000.
- Strategija Republika Slovenija v informacijski družbi. Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za informacijsko družbo, Ljubljana, 2003.